

ARVYDAS JUOZAITIS

POLITINĖ
KULTŪRA
IR LIETUVA

ARVYDAS JUOZAITIS

POLITINĖ
KULTŪRA
IR LIETUVA

PRATARMĖ

BALANDŽIO

TEZĖS

1988 metų balandžio 20 dieną Vilniuje įvyko pirmasis viešas politinis inteligentijos laisvėjimo aktas. Tuometiniuose Lietuvos dailininkų sąjungos rūmuose (dabar – Vatikano nunciatūra) Arvydas Juozaitis perskaitė pranešimą „Politinė kultūra ir Lietuva“.

Šio pranešimo tezės labai sparčiai, tūkstančiais egzempliorių paplito visoje Lietuvoje, atliko būsimos Sąjūdžio programos vaidmenį.

Anuometinių šviesuolių požiūrį į „Politinę kultūrą ir Lietuvą“ po daugelio metų apibendrino Darius Kuolys: „Filosofas Arvydas Juozaitis

perskaitė itin svarbų pranešimą, kuriame galima atrasti kertinių idėjų, kurias vėliau perėmė ir Sąjūdis.“

Tezių pranešimu autorius įvykdė ne akademinį, o politinį aktą, savo veiksmo drąsa pralauždamas inteligentų baimės šliuzus. Tezės tūkstančius šviesuolių paskatino veikti, dalyvauti Atgimimo veikloje, pradėti kurti Sąjūdį.

Netrukus, liepos 10–11 dienomis visas „politinės kultūros ir Lietuvos“ tekstas buvo perskaitytas per „Amerikos balsą“. Greta autoriaus leidžiamų ir redaguojamų „Sąjūdžio žinių“, Balandžio tezės įgavo masinį populiarumą.

A. Juozaitis glaustai ir argumentuotai apibrėžė autentišką-politinį tautos gyvenimą Europoje. Jis rėmėsi trimis politinės kultūros stulpais – *sveiku protu*, *racionalia savimone* ir *tautos suverenitetu*.

„Politinė kultūra ir Lietuva“ buvo stiprus smūgis svetimai komunistinei valdžiai, kuri jau ruošėsi 1988 metų pabaigoje minėti „komunistinę Lietuvos legalumą“.

Tokio legalumo nēra ir būti negali, ģrodē
A. Juozaičio veiklos pobūdis ir jo Balandžio
tezēs.

Leidējai

© A. Degučio nuotrauka, 1988 m.

POLITINĖ KULTŪRA IR LIETUVA

Pranešimas Lietuvos dailininkų sąjungoje,
1988 m. balandžio 20 d.
Pagrindinė medžiaga

Šios pastabos paženklintos laiko dvasios ženklų. Ir tai labai svarbu, nes tikriausiai dar nė viena lietuvių pokario karta nebuvo suteikusi „dvasios“ sąvokai tą išskirtinę prasmę, kurios ji iš tikrųjų nusipelno. Žinoma, turiu galvoje šio žodžio vartojimą sekuliarizuoto socialinio gyvenimo erdvėje. Esama rimtų požymių, kad pastarųjų keleto metų laikotarpiu bent Jau kultūros sferoje mes gyvename būtent laiko dvasios vedami. Tai reiškia, kad mūsų gyvenimo nebeužgožia administravimo ir fizinės prievartos jėgos, kurios dar taip neseniai slėgė visą kultūrą. Jos neišnyko, bet šiaip ar taip šiandien mes visi galime pajusti, kad mūsų poreikiai ir siekiai šio to verti, kad jie gali susitelkti ir nugalėti „planą“, administravimą ir išorinę kontrolę. Tai jėga, kurios vardas – laiko dvasia.

Gerai žinoma, kad šis pokytis tiesiogiai susijęs su politika ir su 1985 metais. Bet nereikia pasiduoti pagundai ir tarsi esą vien tik politiniams

pokyčiams, ir M. Gorbačioviui turime būti dėkingi už jau įvykusias ir tebevykstančias sveikas permainas. Tai nebūtų tiesa. Taip, sprendimas pradėti radikalias reformas buvo padarytas politinėse viršūnėse, tačiau kaip jisai skyrėsi nuo visų ankstesnių panašaus pobūdžio ir to paties rango sprendimų! Jo esmė glūdi jo įgyvendinimo priemonėse. Galų gale buvo suprata, kad visuomenė ir kultūra nėra eksperimentinis laukas, į kurį galima sėti įvairiausius „tobulinimo projektus“. Visuomenė – savaiminis organizmas, kuris gali būti keičiamas tik jį ugdant, o ne išoriniais projektais. Tai reiškia, kad jis gali priimti tik tas idėjas, kurioms kultūriškai subręsta. O kultūriškai jis subręsta anaip tol ne „brandaus socializmo“ idėjos vejamas.

Šitai supratęs, iškyla neišvengiamybė konkrečią politiką remti kultūriniu brandumu. Natūrali, neforsuota politika, turinti tolimos ateities perspektyvą politika tuo tik ir tegali remtis. Nepadariusi šito, ji praranda gyvybę, virsta prievartos aparatu ir paskelbia karą viskam, kas gyva ir

jos nekontroliuojama. Taip gimsta konclageriai, nusinešantys į kapus milijonus gyvybių.

Todėl tikriausiai neatsitiktina yra „politinės kultūros“ sąvoka, gana plačiai paplitusi M. Gorbaciovui atėjus į valdžią. Šiaip ji aiškinama gana įvairiai, nekalbant jau apie „senosios gvardijos“ profesionalus (V. Zorlnas, H. Borovykas ir kt.), kurie ją pasisavino grynai verbaliniame lygmenyje, t. y. demagogiškai. Tuo tarpu akivaizdu, kad politinė kultūra neatsiejama nuo demokratijos, nes jos reiškimosi sfera – visa visuomenė. Senojo raugo profesionalams tai nepriimtina, nes netenkama monopolio: dabar jau ne vien jie sėdi ir sėdės prieš TV ekranus ir kameras bei aiškins mums, kas gera, o kas – ne.

Bet tikruosius, turinčius perspektyvą pokyčius galime pamatyti tik kaip suinstitutintas, teisiškai įformintas jėgas. Nes tik tokios jėgos – visiškai realus, daiktiškas, o ne mistiškas jų gyvavimas – liudija skaidresnį gyvenimą. Kitaip sakant, turi atsirasti nauji politinio-viešo gyvenimo subjektai, dinaminiai šaltiniai. Todėl

visiškai natūralu, kad pakilo nemenka vadina-
mųjų neformalių (savaveiksmių) susivienijimų
banga. Praėjusių metų pabaigoje buvo paskelbta,
kad TSRS jų yra apie 30 000 (gruodžio mėn.
„Pravda“). Nors šie susivienijimai dar nėra ti-
krieji teisiniai subjektai, tačiau jų viešas gyvavi-
mas jau yra reikšmingas. Charakteringa tai, kad
praktiškai visos šios organizacijos, būdamos ne-
politinėmis (kultūrinėmis, mokslinėmis, meni-
nėmis ir pan.), beveik nuo pirmųjų savo egzista-
vimo dienų susiduria su politika, būna priverstos
suprasti, kad pilnakraujo gyvenimo be politikos
nėra. Dinamiškoje visuomenėje tikroji kultūra
negali būti atitraukta nuo politinių sprendimų
ir tikslų.

Sąvoka „neformalus (savaveiksmis) susivie-
nijimas“ – visiškai nenatūrali. Ji pateisinama
tik „ikigorbačiovinio“ gyvenimo fone: esą turi-
ma galvoje direktyvinių ir partinių organų tie-
siogiai nekontroliuojama veikla, gimstantis „iš
apačios“ judėjimas. Tuo tarpu ši veikla taip pat

įforminama – klubas turi pasiskelbti egzistuojąs ir pan. Šis pavyzdys tik įrodo, koks dirbtinis buvo ir dar daug kuo yra mūsų gyvenimas.

Tuo būdu politinė kultūra tampa fenomenu, kuris gimsta ir kyla iš pačios visuomenės dinamizmo visumos, o nėra primetamas tai visumai. Todėl reikia drąsiai ir nedviprasmiškai pasakyti, kad čia, kaip ir daug kur, amerikų neatrasta. Visa tai – Europos kultūros skiriamieji bruožai.

Tad gana gerai matosi, kad M. Gorbačiovas yra ėmęsis savotiškos Petro I veiklos. Suracionalinti valstybės gyvenimą, atsisakyti amorfiškumo, tuštybės, beprotiškų ritualų ir pan. – štai bendrieji šio posūkio bruožai, kuriuos mato kiekvienas blaivus žvilgsnis. Visos oficialios kalbos apie politinę kultūrą, jeigu jas subendravardinklintume, sueina praktiškai į politinio aktyvumo agitaciją. Tačiau tai ne vien agitacija, o, kaip matome, ir konkretus gyvenimas. Be to, „viršus“ ne tik liovėsi tiesmukiškai kontroliuoti „apačią“ (nors tos kontrolės išlieka dar pakankamai

daug), bet ir pats ėmė galvoti, kaip įpūsti gyvybės vos rusenančioms milžiniškoms visuomeninėms organizacijoms. Pats pavadinimas „visuomeninė organizacija“ Tarybų šalyje yra niekuo neįpareigojantis: šiuolaikinėje tarybinėje sistemoje dauguma vis. organizacijų funkcijų yra grynai parazitiškos. Nes mokesčių rinkimas ir partijos politikos vykdymas nėra „savarankiškų“ organizacijų specifiniai bruožai. Todėl tikriausiai neatsitiktinai, pasiduodant laiko dvasiai, TSKP XXVII suvažiavime buvo keltas klausimas transformuoti, pavyzdžiui, komjaunimą į politinę organizaciją.

Šitai padaryti būtų labai keblu ne vien dėl organizacinių sunkumų, kurie neišvengiamai iškiltų.

Ar gali priklausyti vienai policinei organizacijai visas bet kurios šalies jaunimas, jeigu pripažįstame, kad politika negalima be iniciatyvos „iš apačios“? Negali. Tikras politinis gyvenimas neįmanomas be pliuralizmo.

Skaitykite likusius
40 iš **56** puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:

klausykla.lt

**Audio
knyga**

**Elektroninė
knyga**

Kalba, suvienijusi Lietuvą.

Šiandien žodžiai politika ir kultūra dažnai skamba kaip pavojingas, net toksiškas derinys. Tačiau istorija liudija priešingai: politika be kultūros yra tuščia, o valstybė be kultūrinės savimonės – bejėgė.

Arvydo Juozaičio „Politinė kultūra ir Lietuva“ – tai drąsus tekstas, pažadinęs Tautą veikti. Jis kaip niekad aktualus ir šiandien: be kultūros politika praranda prasmę, o be politinės kultūros nyksta pati laisvė.

Arvydas Juozaitis

**Skaityk.
Komentuok.
Sek.**
linktr.ee/obuolys.lt

SKATANTIS ŽMOGUS YRA GRAŽUS